

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

נצבים

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק יט

(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה
שנת הקהל

מאה והמיושים שנה להמתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" ז"ע

לזכות

הרה"ת ר' יחזקאל שיחי' דייבארן
ליום הולדתו, ביום כ"ט אלול
לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר
*

נדפס ע"י ידידיו

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי וזוגתו מרת גיטל רחל שיחיו שגלוב

היי שותף בהפצת עניני 'משיח וגאולה'!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geula!!!*
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved Ones
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>
To DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

מא.

ועוד והוא העיקר – שכן תהי' לנו בפו"מ, ויתירה מזה, שכבר היתה לנו, בלשון עבר, ובפרט ע"פ הפתגם הידוע של רבותינו נשיאינו ע"ד הפירסום דביאת המשיח בעיתונים¹, כפי שנתקיים בפועל ממש בתקופה האחרונה שנתפרסם בכו"כ עיתונים בעולם כולו (ויש להוסיף ולפרסם עוד יותר) ש"הנה זה (המלך המשיח) בא"², ותיכף – כבר בא – בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, ובגלוי לעיני כל באי עולם, ועאכו"כ "לעיני כל ישראל"³, ותיכף ומיד ממש.

(משיחות ש"פ נצבים תנש"א, יום ב' דר"ה, וש"פ וילך ו' תשרי תשנ"ב)

א. פירוש רש"י ל"ואת אשר איננו פה", ודברי המפרשים

בענין כריתת הברית שעליה מסופר בתחילת פרתנו, אומרת התורה: "ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלוקינו ואת אשר איננו פה עמנו היום".

רש"י מצטט את המילים, "ואת אשר איננו פה" ומפרש: "ואף עם דורות העתידים להיות". מפרשי רש"י מסבירים², שכוונת רש"י היא למנוע את המחשבה שהמילים "איננו פה" מכוונות ליהודים של הדור ההוא אשר לא השתתפו במעמד זה – והרי אי אפשר לפרש כך משום שכבר נאמר לפני כן, "אתם נצבים היום כולכם... כל איש ישראל". שכל ישראל השתתפו באותו מעמד. ולכן מפרש רש"י שכוונת המילים, "ואת אשר איננו פה" היא ל"דורות העתידים להיות". אך אין די בהסבר זה:

הרי בתורה נאמר במפורש "אתם נצבים היום כולכם", ואם כך, כבר מובן מאליו, גם ללא פירוש רש"י, שהמילים "איננו פה" נאמרות לגבי הדורות הבאים – ומה, אפוא, מחדש רש"י בפירושו, "דורות העתידים להיות"? לפיכך מוסיפים המפרשים³ ואומרים:

ולא פירוש רש"י היה קשה להסביר שהמילים "איננו פה" נאמרות כלפי הדורות המאוחרים יותר, כי כיצד ייתכן, "לכרות ברית עם ההעדר"? לכן צריך רש"י לומר, "ואף עם דורות העתידים להיות", ובכך הוא מחדש שאפשרי לכרות עמם ברית, כי א (א) נשמותיהם השתתפו באותו מעמד, ועמן כרתו את

הברית⁴. (ב) כיוון ש"ברא כרעיה דאבוה"⁵ (=בן) הוא רגל של אביו חלק מאביו), לכן נכללים גם הבנים בכריתת הברית עם אבותיהם.

ב. השאלות המתעוררות על פירוש רש"י

אך עדיין אין מובן:

(א) כפי שנאמר פעמים רבות, כתב רש"י את פירושו באופן שגם, "בן חמש למקרא" יוכל להבין מדבריו את המשמעות הפשוטה של הפסוק, בלי להזדקק לדברי המפרשים והוספותיהם. ולפי זה קשה בעינינו: בן החמש לא למד באף אחת מן הפרשות הקודמות על הענין של "ברא כרעיה דאבוה". כמו כן אין הוא יודע אם נשמותיהם של הדורות העתידים היו בברית אם לאו. ואם רצה רש"י לחדש שניתן לכרות ברית גם עם הדורות המאוחרים יותר, היה עליו לפרט בפירושו כיצד אפשרי הדבר – אם משום שהנשמות השתתפו במעמד⁶ או משום "ברא כרעיה דאבוה"⁷?

(4) רא"ם. וראה באר מים חיים. ובמשכיל לדוד כ': ש"ס ערוך בפכ"ב דשבת (קמו, א) אע"ג דאינוהו לא הו מזלייהו הו כו'.

(5) ש"ח כאן, בגו"א: דהא אין ב"ד יכול לבטל דבר ב"ד חבירו.. וכיון שכך הוא הרי שפיר יכולים לקבל עליהם ברית כו'.

(6) וגם דלפ"ו יוקשה איך מהני השבועה והברית עם הנשמה על הגוף כו' שזהו דבר שאינו ברשותו כ"כ ולא בא לעולם (קצוה"ע לתניא ע' מה במשביעים אותו דמס' נדה), וכמו שהקשה לפי זה באברבנאל כאן בקושיא הא'. וראה כלי יקר כאן.

(7) ואדרבא: מפרש"י בשלח (יג, יט ממכילתא שם) "השבע השביע – השביעים שישביעו לבניהם", משמע שלא מהני שבועת האב על הבנים (אבל ראה גו"א שם). וראה אברבנאל כאן*. וכן ע"ד ההלכה ראה שו"ע יו"ד ס' רכה סל"ה (מתשובת הרא"ש כלל ה' ס"ד), ואי אפשר להשביע הגולדים לאחר זמן, ובגו"כ שם. אבל ראה רמב"ן כאן כט, יו בסופו. וראה צפע"נ דלקמן הערה 38. ואכ"מ.

(* אבל להנניח:

א) משבועת אברהם לאבימלך (וירא כא. כג ואילך ובפרש"י). ויצחק ואבימלך (תולדות כו. כח. ובפרש"י) – ראה ש"ב ה. ו ואילך (וברש"י שם) הובא בפרש"י בראשית ד. טו. ב) כשנאמר בפעם הא' שבועת יוסף (ויחי נ. כה), וישבע יוסף את בניו גו"ל לא פרש"י הנ"ל דבשלח.

(1) ראה סה"ש תורת שלום ע' 12: "דער רבי (אדמו"ר הזקן) האָט געזאָגט אַז משיח וועט שטיין אין גאַזעטן. . . אַלע אידען וועלען זיין פאַרטיג צו ביאת המשיח גלייך ווי עס שטייט אין גאַזעטען אַז ער גייט".
(2) שה"ש ב, ח. ובשהש"ר עה"פ.
(3) סיום וחותם פ' ברכה.

(1) כט, יג"ד.
(2) רא"ם, גו"א, באר מים חיים, ש"ח, ומשכיל לדוד.
(3) רא"ם.

מ.

דעם ענין הכי עיקרי – גאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

ובפרט אז עס זיינען שוין פאַראַן כמה סימנים אויף דעם – אָנהויבן דיק פון דברי חז"ל¹ כמה שנים ודורות לפני זה: "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה", און כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האָט מסביר געווען אז תשובה האָט מען שוין אויך אויפגעטאַן, און מ'שטייט שוין "הכן כולכם"², און מ'שטייט אזוי שוין אַ משך זמן.

(ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאחרי התרת נדרים, ער"ה תשנ"ב)

(1) סנהדרין צז, ב.

(2) ל' כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו מכ"ו אדר"ר תרח"ץ – אגרות קודש שלו ח"ד ע' רעט. וראה "היום יום" ט"ו טבת.

הענין הכי עיקרי – גאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

ובפרט שישנם כבר כמה סימנים ע"ז – החל מדברי חז"ל¹ כמה שנים ודורות לפני זה: "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה", וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הסביר שגם ענין התשובה נפעל כבר, ועומדים כבר "הכן כולכם"², ועומדים כך כבר משך זמן.

(ב) שאלה זו מתחזקת יותר: ענין זה, שהמילים, "איננו פה" מכוונות ל, דורות העתידיים להיות", מבין התלמיד בעצמו מכך שבתורה נאמר לפני כן, "אתם נצבים היום כולכם", כדלעיל. ואילו החידוש שאותו צריך רש"י להבהיר – לא את עצם משמעות מילים אלו, אלא כיצד אפשרי לכרות ברית עם ה, דורות העתידיים – אינו נרמז כלל במילים, ואף עם דורות העתידיים להיות". ואם כך יוצא, שטיקור חסר מן הספר?

(ג) כריתת ברית עם הדורות המאוחרים יותר מוזכרת, באופן דומה, בפרשות קודמות: ברית בין הבתרים נכרתה בקשר לזרעו של אברהם, שיהיו מספר דורות מאוחר יותר. וכך גם בפרשת בחוקת⁸. וכן רוב המצוות שציווה עליהן הקב"ה באמצעות משה רבינו נצטוו לדורות. ולפי זה, צריך היה לשאול גם שם: ייתכן שכריתת הברית עם אברהם אבינו⁹ או ציווי המצוות על ידי משה רבינו יחולו על הדורות הבאים, וכדומה? אך בכל זאת רואים שבכל המקומות הללו אין מתרץ רש"י את השאלה הזאת, ואם כך, מדוע הוא צריך להבהיר זאת בפרשת נצבים?

(ד) בגמרא¹⁰ נאמר, שבמילים, "ואת אשר איננו", הכוונה היא ל, דורות הבאים וגרים העתידין להתגיייר". גם לפי פשוטו של מקרא, נכללים הגרים בכרית, בדיוק כפי שחלים עליהם כל עניני התורה והמצוות. וכנאמר בתחילת פרשתנו¹¹, לגבי הדור ההוא: "וגרך אשר בקרב מחניך .. לעברך בברית...". ולפי האמור לעיל אין מובן: לגבי הגרים אין מתאימה הסיבה של "ברא כרעיה דאבוה", כי הם אינם בניהם של אלו שהשתתפו בכריתת הברית¹². כמו כן אין

מתאימה, בדרך הפשט, הסיבה שהנשמות השתתפו בכריתת הברית¹³, כי לדעת בן החמש, כאשר גר מתגיייר הוא מקבל נשמה חדשה¹⁴. ואם כך, נשארת השאלה בלתי פתורה: כיצד כרתו ברית עם ה, גרים העתידין להתגיייר?"

(ה) מצד שני, כיון שההגיון הפשוט מחייב, שהברית נכרתה גם עם הגרים העתידין להתגיייר – מדוע אומר רש"י, "דורות העתידיים להיות" בלבד, ומשנה מלשון הגמרא על ידי השמטת הגרים (ובמיוחד כאשר לגבי הגרים זהו חידוש גדול יותר, כיוון שלגביהם אין קיימים שני הטעמים שלעיל)?

(ו) הפירוש שכוונת המילים, "את אשר איננו פה" היא ל, דורות העתידיים להיות" נאמר במדרש תנחומא¹⁵ באותו ניסוח – "דורות העתידיים לבא" – אך בתלמוד הבבלי¹⁰ והירושלמי¹⁶ נאמר בניסוח שונה: "דורות הבאים"¹⁷.

יש להבין: אמנם, פירושו של רש"י מוכח מפשוטו של מקרא ולא מדברי חז"ל וכדומה, אך היה בכל זאת מתאים יותר, שרש"י ישתמש בביטוי הקצר יותר, "הבאים" הנאמר בתלמוד הבבלי והירושלמי, ולא בביטוי "דורות העתידין" ממדרש תנחומא¹⁸. ובמיוחד כאשר

בהוצאת שוליונגער, סוף כרך א, סי"ט. שו"ת הרמב"ם ירושלים תש"ך כרך ב סרצ"ג) שהגרים מתייחסים בעיקר לא, לאברהם יצחק ויעקב (וישראל) כ"א למי שאמר והי' העולם".

(13) וע"ד מ"ש שבבת שם. אבל להעיר של' הגמרא שם הוא מוזיהו (ולא הנשמות שלהם כו'). וראה מדרשים דלקמן הערה 17.

(14) להעיר מפרש"י לך יב, ה.

(15) כאן, ג. (וממשיך: אר"א וכו' למה כתיב כו' לפי שהנשמות היו שם ועדיין גוף לא נברא). בתנחומא, "דורות העתידין לבא היו שם כו'", ובפרש"י, "דורות העתידיים להיות", טעם השינוי ראה לקמן הערה 36.

(16) סוטה פ"ז סה"א.

(17) ובתיב"ע ובת"י כאן מפרש הענין (ע"פ מדרו"ל), אבל לא שמתרגם התיבות – וכמו שהוא בכ"מ.

והנה גם בפרדר"א פמ"א (וראה שמו"ר פכ"ח, ו) ובמפרשים. תנחומא (יתרו יא) מפורש שקאי על דורות העתידין (וקרוב יותר ללשון רש"י), אלא ששם הוא לענין מ"ת. וגם מוכח שם שהכוונה להנשמות. וראה חז"א (צא, א) דכולהו בני נשא דומינין למהוי בעלמא כולהו אשתכחו תמן כו'.

(18) לכאורה אפשר לתרץ שבבבלי ובירושלמי הוא – לא

הוספה

בשורת הגאולה

ב.

מ'זעט (בשנת נסים) ווי עס ווערן מקויים די סימנים אויף דעם אין חז"ל, כולל – דעם סימן וואָס שטייט אין ילקוט שמעוני¹ (וועלכע מ'האָט דערמאָנט לאַחרונה כמה פעמים): „שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי האומות מתגרין זה בזה כו', מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארם² ליטול עצה מהם כו', וכל האומות מתרעשים ומתבהלים כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם כו', אל תיראו הגיע זמן גאולתכם כו', [און דערנאָך איז ער ממשיך אין ילקוט:] בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם.”

(משיחת יום ד' פ' נצבים זילך, כ"ב אלול תש"נ)

- 1) ישע'י רמז תצט. וכ"ה בפסיקתא רבתי פל"ז (פיסקא קומי אורי).
2) ובפסיקתא שם: לאדום.

רואים (בשנת נסים) איך שמתקיימים הסימנים על זה בחז"ל, כולל – הסימן שמובא בילקוט שמעוני¹ (שהוזכר לאַחרונה כמה פעמים): „שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי האומות מתגרין זה בזה כו', מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארם² ליטול עצה מהם כו', וכל האומות מתרעשים ומתבהלים כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם כו', אל תיראו הגיע זמן גאולתכם כו' [ואח"כ ממשיך בילקוט:] בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם.”

כרוכה בפעולה – כדברי רש"י^{20*} „עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בנתיים”²¹ – כך גם נעשתה פעולה מסויימת בכריתת ברית זו²², ופעולה זו בצע משה²³.

הסבר זה פשוט כל כך, עד אשר אין רש"י צריך להבהיר שאין כאן סתירה בין הנאמר לפני כן „ה' אלוקיך כורת עמך...” לבין הנאמר מאוחר יותר „אנכי כורת...”²⁴.

וזהו הטעם הפשוט לכך שרש"י אינו צריך להסביר כיצד אמר הקדוש־ברוך־הוא למשה את המצוות לכל הדורות, וכיצד חלה ברית בין הבתרים, שנכרתה עם אברהם אבינו, על הדורות המאוחרים יותר, כי בן החמש יודע בפשטות, שהקדוש־ברוך־הוא אינו מוגבל כלל ח"ו ובכוחו לצוות גם על הדורות המאוחרים יותר, ולפיכך אין זו קושיה בפשוטו של מקרא מלכתחילה.

ד. אופן כריתת הברית עם הדורות הבאים

כוונת רש"י באומרו „ואף עם דורות העתידים להיות” איננה להדגיש את עצם הענין שהברית נכרתה גם עם הדורות הבאים, אלא ברצונו לפרש את האופן שבו נכרתה הברית עם ה„דורות העתידים להיות”:

מן המילים „ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת כי את אשר ישנו פה .. ואת אשר איננו פה”, מובן שלא זו בלבד שכריתת הברית מחייבת גם את הדורות הבאים, אלא שהיא נעשתה ישירות עם „אשר איננו פה”, ובאופן הזה בדיוק לכריתת הברית עם „אשר ישנו פה”.

* (20) פרשתנו שם. וראה פרש"י לך טו, יד.
21) בינתים – נמצא גם בנוגע למקום וכמו סוכה פ"א מ"ז.

22) ועד"ז הוא ברלב"ג כאן. אלא שמסיים שהיא העעברה בין ב' ההרים הר גריזים והר עיבל. וראה אברבנאל כאן מה שהקשה ע"ז.

23) ולהעיר מפרש"י ר"פ, שכנסם משה לפני הקב"ה להכניסם בברית. וברמב"ן, ויתכן שכרת עוד עמם ברית כברית הראשונה כו' ולקח תצי הדם כו".
24) כמו שהקשה באלשיך כאן. ועוד.

הביטוי „הבאים” נפוץ יותר מהביטוי „העתידים להיות”. ולפי הידוע לנו אודות הדיוק הרב בלשונו של רש"י, עד כדי כך שיש בדיוקי לשונו ענינים מופלאים, הרי ודאי הוא שכאשר כותב „דורות העתידים” ולא „דורות הבאים”, בכוונתו ללמדנו.

זו החידוש בפירוש רש"י הוא לגבי משמעות המילים „איננו פה” בלבד – „דורות העתידים להיות”. מדוע, אפוא, מצטט רש"י גם את המילים הקודמות „ואת אשר”? ולא זו בלבד שהוא מצטטן, אלא הוא אף מבראן בפירושו: „ואף עם”, ובכך, לכאורה, אין הוא מחדש דבר.

ג. הקב"ה יכול, בפשטות, לכרות ברית עם הדורות הבאים

ההסבר לכל זה הוא:

רש"י אינו צריך להבהיר כיצד אפשרי לכרות ברית עם הדורות העתידים להיות, כי הדבר מובן מאליו: הקדוש־ברוך־הוא כרת את הברית, כנאמר¹⁹ במפורש בתורה „אשר ה' אלוקיך כורת עמך היום”, וכל אחד מבין שהקדוש־ברוך־הוא יכול לכרות ברית גם עם הדורות הבאים.

[הביטוי (בדבריו של משה) „אנכי כורת את הברית הזאת” – אין משמעותו שהברית נכרתה בין ישראל לבין משה. הברית נכרתה בין הקדוש־ברוך־הוא לבין ישראל – כולל משה. ומשמעות דברי משה „אנכי כורת...” היא שמשה ערך את ההכנות לכריתת הברית²⁰.

ויש לומר, שכשם שכריתת ברית בכלל

על אתר (שאין המדובר בהסוגיא שם ע"ד הברית והשבועה דכאן), אלא בגרדי שבועה בכלל, משא"כ בתחומא שבא לפרש הכתובים על אתר. ולכן נקט ל' התחומא.

אבל אינו – כי זה י"ל כאשר רש"י מביא ומעתיק דרז"ל בשם (רבותינו אמרו וכיו"ב), אבל בגרדי הרי מפרש (כאילו מדעת עצמו) פשוטן של כתובים, וע"כ הול"ל לשון הנמצא ב"שם ובירושלמי (וקצר יותר), ולא ל' המדרש (ושהוא באריכות יותר).

19) כט, יא.

20) או י"ל דע"פ פש"מ, אנכי כורת" קאי על הקב"ה, וכמו בכ"מ במשנה תורה: „ראה אנכי נותן גו'” – ר"פ ראה (וראה לקוש [המתורגם] ח"ט ע' 136). „ונתתי מטר גו' ונתתי עשב” – עקב (יא, יד"ט) ועוד.

ביחד בגלוי, הרי אז „אתם נצבים קיימים וזה מביא לכתובה וחתומה טובה בראש העומדים, והיינו שזוכים בדין“⁴⁰,
השנה לכל אחד ואחת מישראל, בטוב הנראה והנגלה.

(משיחת ש"פ נצוי תשל"ה)

(40) היום יום כ"ה אלול.

לזכות

כ"ק אדוננו מזרנו זרבינו

מלך המשיח

ויה"ר שע"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מזרנו זרבינו מלך המשיח
לעולם ועד

מסקנה זו הכרחית גם מכך שלאחר שאומרת התורה, „לעברך בברית ה' אלוקיך“ לגבי ה„נצבים... כולכם“, היא חוזרת ומזכירה אותם שוב, „ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת... כי את אשר ישנו פה“ – והרי, לכאורה, מילים אלו מיותרות²⁵, אלא הן נאמרו כדי להדגיש את ההכללה של מי ש„איננו פה“ ביחד עם ש„ישנו פה“. ולהסביר על ידי כך, שהברית נכרתה עם שני סוגים אלו באותו אופן ממש²⁶.

לפיכך מצצט רש"י גם את המילים „ואת אשר...“ ומפרש „ואף עם דורות העתידים להיות“, וכך הוא מדגיש: א) שהברית נכרתה ישירות עם ה„דורות העתידים להיות“²⁷, ב) שהברית נכרתה אתם באותו אופן בדיוק – ועל כך מצביעה המילה „אף“ שהיא מחברת ומשווה – כמו שנכרתה עם מי ש„ישנו פה“²⁸.

(25) ראה אה"ח כאן.

(26) וכן משמע מראב"ע כאן בד"ה „ולא אתכם לבדכם“ שמפרש „רק עמכם ועם הבאים אחריכם שהם בניכם ובני בניכם“. וראה בד"ה „ואת אשר איננו“.

(27) ומה שכתב רש"י ע"פ (כט, יז) „פן יש בכס וגו'“ לפיכך אני צריך להשביעכם י"ל אשר „בכס“ כולל אף דורות העתידים (את אשר איננו פה – שהזכיר לפני זה). – ואפילו את"ל אשר מתחיל מ„כי אתם ידעתם גו' פונה היום גו'“ נאמר רק להדור ההוא, הרי: הסיבה (ד„לפיכך“) ותראו את שקוציהם גו' פן יש בכס שרש פרה גו' שייכת אף בדורות הבאים ממש כמו בדרך הנצבים כולכם ולפיכך צריך להשביעם – אלא שנאמר לדור משה כמו שנאמר להם „אתם נצבים גו'“.

(28) לכאורה י"ל שזהו החידוש בכרי"ב הזאת (על הכרי"ב דחורב) – דכאן היתה גם על הדורות העתידים, ואשר לכן לא הוצרך רש"י לבאר הצורך והחידוש בכרי"ב הזאת (אף שהאריכו בזה במפרשים: ראה נתחומא כאן*). רמב"ן כאן (כט, יז). אברבנאל ואלשיך כאן. ועוד). עוד י"ל דגם הכרי"ב עם אלו שישנו פה צ"ל, כי הכרי"ב הא' ה' רק עם דור ההוא, והכרי"ב דכאן ה' עם דור שנכנסו לארץ (שלא היו בכרי"ב הא') ועם כל דורות הבאים, וכן פ' בצרור המור כאן. וא"צ רש"י לפרש זה – לאחרי שכבר אמר שבכרי"ב כו – צ"ל מפורש „ואת אשר איננו פה“.

לכאורה אין לומר (ע"פ פש"מ) שהחידוש בהכרי"ב זו

(*) בתנחומא כאן (ובילקוט) בתחלתו „שלוש בריתות (ואינו מביא הצורך בכולם). ועד"ו הוא ברמב"ם טוף הל' מילה נכרתו עליהן שלש בריתות“ (ברכות מז. טע"ב: נתנה בשלש בריתות) ומביא הכתוב (דחבא כט, סט) אלה דברי הברית גו' מלבד הברית גו'. ומסיים, ושם הוא אומר אתם נצבים היום כולכם לעברך בברית ה' אלוקיך כו". וראה פרש"י ברכות סט. ואכ"מ.

ה. הברית נכרתה עם הדורות
הבאים עצמם – נשמותיהם
וגופם

לפי זה יוצא, שלא זו בלבד שרש"י אינו צריך להוסיף שנשמותיהם של הדורות הבאים היו שם, או ש„ברא כרעיה דאבוה“, אלא שפירושים אלו אינם מתאימים כאן לפי פשוטו של מקרא:

אם מסבירים שהברית נכרתה עם „אשר איננו פה“ משום ש„ברא כרעיה דאבוה“ יוצא, שהברית נכרתה בשני אופנים שונים: עם מי ש„ישנו פה“ היא נכרתה עמו עצמו, ועם מי ש„איננו פה“ לא נכרתה הברית עמו עצמו, אלא בתור „כרעיה דאבוה“²⁹.

כמו כן יש הבדל בין שני הסוגים אם מסבירים שהברית נכרתה לגבי מי ש„איננו פה“ רק עם נשמותיהם, שהשתתפו בכריתת הברית, שהרי לגבי מי ש„ישנו פה“ נכרתה הברית גם עם הנשמות וגם הגופים, ואילו לגבי מי ש„איננו פה“ נכרתה הברית רק עם הנשמות.

ואילו לפי דברי רש"י, שמוכן מן הפשט שהברית נכרתה „ואף עם דורות העתידים להיות“, יוצא, שהברית נכרתה עם הדורות הבאים עצמם, לא משום „כרעיה דאבוה“, ובאותו אופן ממש כפי שנכרתה עם מי

הוא ענין הערבות כמרו"ל בגמרא (סנהדרין מג, ב) וכתובא בפרש"י פרשתנו (כט, כח) ובמפרשים שם – דהרי בפ' בחוקותי (כו, לו), וכשלו איש באחיו פרש"י „ומדרשו (סנה' כו, סע"ב. וש"ג) וכשלו איש באחיו זה נכשל בעונו של זה שכל ישראל ערביין וליזי"ז**.

אבל י"ל שע"פ פש"מ יש חידוש גם בזה בכרי"ב כאן – ע"פ ל' רש"י בפרשתנו (כט, כח), מעניש את הרבים על .. היחיד, היינו שהערבות בפ' בחוקותי הוא רק: א) כשלו איש באחיו – ממשפחתו או עמיתו וכיו"ב – ב) זה נכשל בעונו של זה, עונש דיחיד על היחיד. משא"כ כאן נתחדש שמעשה היחיד נוגע לרבים (וראה סנהדרין ושבועות שם: התם שיהי' בידם למחות כו').

(29) וראה רמב"ן ואברבנאל שבהערה 7. מלבי"ם כאן.

(**) אבל י"ל שפי' „ומדרשו“ שם הוא סיפור מה שיהי' לאחר זמן. היינו (לא שבעת הכרי"ב הא' נעשו ערביין. אלא ש"וכשלו גו" קאי על הזמן לאחר ד'ואם לא תשמעו גו" דאז יהיו „וכשלו גו" שה"ז לאחר הכרי"ב דערבות מואב.

ש, ישנו פה", כלומר, עם הנשמות ועם הגופים.³⁰

ובמיוחד לפי דברי רש"י לעיל, כך היו כורתי בריתות עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים כמו שנאמר³¹ העגל אשר כרתו לשניים ויעברו בין בתריו, המראים³² שכל ה, "עוברים בינתיים" מתאחדים. כלומר, לא זו בלבד שמתאחדים עם מי שכורתים עמו את הברית – עם הקב"ה – אלא גם כל אלו הנכללים בברית נעשים דבר אחד.

1. לפי הפשט נכללים גם הגרים באותה ברית

לפי האמור לעיל מובן גם מדוע אין רש"י צריך להזכיר את ה, גרים העתידין להתגיייר, כי לפי פירוש רש"י, שהברית עם מי ש, איננו פה" נכרתה עמם עצמם, הרי נכללים ב, דורות העתידיים להיות" גם הגרים, כי ברור, שה, דורות העתידיים להיות" כוללים את כל היהודים של אותו דור מהדורות הבאים, כולל את הגרים שבתוכם. אך לא כן לפי הפירוש שהברית נכרתה עם הדורות הבאים משום, ברא כרעיה דאבוה", דבר שאינו אפשרי לגבי הגרים, או לפי הפירוש שהברית נכרתה עם הנשמות, שגם טעם זה אינו מתאים לפי הפשט³³ לגבי גרים, כדלעיל בסעיף ב' קושיה ד'.

ואדרבה: רש"י אינו יכול להזכיר את הגרים ועל ידי כך להפריד אותם בפני עצמם, כי אז היה זה שונה מברית זו עם, אשר ישנו, שאותה ברית בדיוק נכרתה עם כולם, וכולם הם דבר אחד.

(30) ומה שמחלק, את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' ואת אשר איננו פה עמנו היום", הוא רק בנוגע ל, עמנו" אבל לא בהנוגע, לפני ה', שמכין שהוא למעלה מהזמן גם הם עומדים לפני ה'. א. ולהעיר מל' תיב"ע כאן: כולוהו הינון קיימין הכא עמנו יומנא. וראה כלי יקר כאן בתחלתו להפ' שקאי על הנשמות.

(31) ירמ"ל לד, יח.

(32) להעיר מלקו"ת ריש פרשתנו (מד, ב). ד"ה כי חלק תש"ב פ"ג.

(33) משא"כ ע"ד הדרוש כו' כבגמרא שבת שם. וראה לקמן הערה 36.

אמנם, לפני כן מפרידה התורה את הגרים בפני עצמם, אך זאת משום ששם היא מפרטת את כל סוגי היהודים: ראשיכם וכדומה. שם אין מדובר על הברית עצמה, אלא על ה, נצבים", נהנה, לעברך בברית". אך כאשר התורה מדברת על הברית עצמה – אנוכי כורת את הברית... – אין היא מבחינה בין סוגים שונים של יהודים.

2. הדיוק בדברי רש"י, דורות העתידיים להיות"

לפי כל האמור לעיל יובן גם מדוע מדייק רש"י ואומר, העתידיים להיות" ולא, הבאים": משמעות המילה, הבאים" אינה מדגישה שדברים אלו אינם קשורים כלל למציאות בהווה. משמעות המילה, הבאים" היא, הדברים שיבואו לאחרי, בהמשך ובקשר, לדור שבהווה. ולפיכך כאשר אומרים, הדורות הבאים", הרי למרות שהכוונה היא לדורות שעדיין לא הגיעו, בכל זאת מדגישים בו בזמן גם את הקשר שלהם לדור הקודם – הם באים כהמשך לו – הם יוולדו מהדור שכבר ישנו.

כלומר, הדור הזה, מחייב" את מציאותו של הדור שלאחריו, ויוצא, שהדור הבא קיים כבר מפני הדור הזה, אלא שבזמן הדור הזה אין הדור הבא קיים בפועל.

[וואת, בדומה לדברי הרמב"ם³⁴, זה שקראו אותו חכמים העולם הבא, לא מפני שאינו מצוי עתה... אלא הרי הוא מצוי ועומד שנאמר... ולא קראוהו עולם הבא, אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה שאנו קיימים בו בגוף ונפש" – ה, עולם הבא" הוא, מצוי ועומד" גם עתה, והוא נקרא, (עולם הבא" רק מפני שהוא בא כתוצאה של חיי העולם הזה, נשמה בגוף].

לעומת זאת, משמעות הביטוי, עתידיים להיות" הוא לגבי דברים שכלל אינם קיימים עתה, לא רק שאינם נמצאים בפועל, אלא

(34) הלכות תשובה ס"ח.

התשובה לכך היא: כל זה כאשר מדובר על כמותו של עם ישראל, אשר כמות היא מוגבלת בזמן ובמקום, ומבחינה זו יהודים בזמן ובמקום מסויים הם, מעט מכל העמים".

אך כיון שהעיקר אצל יהודים היא איכות רוחנית, תורה ומצוות, הרי כאשר יהודי קשור לקדוש-ברוך-הוא באמצעות התורה והמצוות, שהוא למעלה מזמן ומקום, הרי אז הוא קשור באמת ובפועל עם כל היהודים שבכל העולם ושכלל הדורות.³⁵

ודבר זה מודגש בדברי רש"י, ואף עם דורות העתידיים להיות" בדיוק כמו עם הדור ש, נצבים היום". כאשר נכרתה הברית בין הקדוש-ברוך-הוא לבין ישראל עמדו כל היהודים שבכל הדורות ביחד, כולם מציאות אחת. מכך מובן שכאשר יהודי קשור בגלוי עם הקדוש-ברוך-הוא, בברית – על ידי קיום התורה והמצוות בפועל, נצבים אתו כל היהודים שבדורו ושכלל הדורות, כולם ביחד, קומה אחת שלימה.³⁶

ואז הרי היהודים אינם, מעט" גם בכמות. להיפך, היהודים רבים מאוד גם בכמות, ואל להם להבהל, גם מבחינת הכמות, אפילו מכמות גדולה ביותר של גויים, ולהיפך, תפול עליהם אימתה ופחד" –

כאשר, אתם נצבים היום כולכם" – „לאחדים כאחד"³⁷, שהיהודים נצבים כולם

שעצם מציאותם צריכה, להיעשות". כלומר, אין הם באים כתוצאה של הדור הקודם.

ולכן מדייק רש"י ביותר ואינו אומר, דורות הבאים", משום שאו ניתן היה לחשוב שהברית עם, אשר איננו פה" נכרתה משום, דורות הבאים" – משום שהם כתוצאה והמשך של דור ההווה, בדומה לפירוש שכריתת הברית עם הדורות הבאים היא משום, ברא כרעיה דאבוה".

ועוד: אילו היה נכתב ביטוי זה לא היה ברור, ואולי אף היו מוציאים מן הכלל את הגרים, שהם אינם נכללים ב, דורות הבאים" משום שאין הם המשך ותוצאה, תולדה, של דור ההווה.³⁵

ולפיכך אומר רש"י, העתידיים להיות", ובכך מודגש שמציאותם תתחדש בעתיד. ומובן מאליה שכריתת ברית היתה מוכרחה להיות עם הדורות העתידיים עצמם ולא משום שהם תוצאה והמשך של דור ההווה. וכן ברור שנכללים בכך גם הגרים, שגם הם, עתידיים להיות"³⁶.

3. אל ליהודי להירתע מפני אתם המעט..."

מפירוש רש"י זה נלמדה הוראה מופלאה לגבי ענין שדובר עליו מספר פעמים:

ייתכן שלפעמים יהודי יפול ברוחו, ויחסר לו חיזוק בהתנהגות בדרך התורה והמצוות, ובמיוחד ביציאתו לעולם כדי להפיץ יהדות וכדומה, משום ש, אתם המעט מכל העמים"³⁷ –

(35) ולכן במס' שבועות שנאמר, דורות הבאים" הוצרך להוסיף, גרים העתידין להתגיייר".

(36) משא"כ בתנחומא כאן, העתידין לבוא" שאינו מודגש הווייתו מחדש, וי"ל כי לפירוש התנחומא הכוונה, אשר איננו פה" הוא שהנשמות היו שם כהמשך בתנחומא שם, ולכן אין לומר, עתידין להיות", שהרי ישנם עכשיו. משא"כ לפרש"י שהכריב ה' עם נשמות בגופים. ועפ"י י"ל דמ"ש בפרדריא, וכל העתידין להבראות עד סוף כל הדורות שם עמדו עמהם" הוא לפי שכולל גם הנשמות גרים. (וראה שמור"ר שם, ותנחומא יתרו שם).

(37) ואתחנן ז, ו.

(38) ולהעיר שמצינו ע"ד בהלכה בנגלה: אין מיתה בצבור (חורית ו, א) וראוי כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים כו' (שם). והאריך בזה בצפע"ג דזה הוי מחמת התואר (איכות) והתואר תמיד נצחי, משא"כ בב"נ ליכא גדר קהל – נזיר סא, ב. ראה בכ"ז מפענ"צ (פ"א ס"א ס"ג). וראה שם (ס"ג אות ב) ובצפע"ג (מהדו"ת ז, ב) בענינינו, דגדר זה דנעשו, ישראל צבור ונעשו מציאות אחת נצחית" ה' אחר הכריב דעריבות מואב ואחר שנכנסו לא"י ולכן בנוגע ליוסף איתא במכילתא, יוסף השביע ואח"כ האבות השביעו לבנים", כיון שזה ה' קודם שנכנסו ישראל לגדר צבור וקהל. וראה צפע"ג ע"ת פרשתנו כט, יו"ד לענין הגרים.

(39) לקו"ת ריש פרשתנו. ובד"ה זה היום תרצ"ד בתחלתו, "ממ"ש אתם נצבים היום כולכם גו' וקאי הן על הנשמות כמו שהן למעלה כו' והן הנשמות שהן למטה מלובשים בגוף כו'".